

## Ч. II. ВЕТЕРИНАРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

УДК 619: 616.8: 636.1

### ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ КОНЕЙ

**Галатюк О.Є.** доктор ветеринарних наук, професор,

**Бегас В.Л.** кандидат ветеринарних наук,

**Каньовський А.І.** кандидат ветеринарних наук,

**Рибачук Ж.В.** кандидат ветеринарних наук,

**Радзиховський М.Л.** асистент,

*Житомирський національний агроекологічний університет*

**Вержиховський О.М.** заступник голови Державного комітету ветеринарної медицини України, заступник Головного державного інспектора ветеринарної медицини України

**Гнап Л.К.** головний спеціаліст–лікар ветеринарної медицини відділу моніторингу заразних хвороб і птиці управління забезпечення протиепізоотичної роботи

*Державний комітет ветеринарної медицини України*

***Анотація.** Актуальність роботи. В роботі представлена епізоотична ситуація по заразних хворобах коней в Україні. Встановлено широке поширення гельмінтозів і ринопневмонії в кінних господарствах. Розроблені профілактичні заходи, які направлені на недопущення заразних хвороб коней.*

***Ключові слова:** заразні хвороби коней*

**Актуальність роботи.** Епізоотична ситуація щодо інфекційних хвороб коней в Україні вивчалась нами протягом останніх 22 років на основі ретроспективного дослідження та результатів власних досліджень. До 2000 року у товарних кінних господарствах досить поширеними були інфекційна анемія, ситаріоз, бабезіоз. У коней спорадично виникають такі інфекційні хвороби, як мит, пастерельоз, сальмонельоз, правець, лептоспіроз, лістеріоз, ботріомікоз, стахіботріотоксикоз, дерматомікози.

Зустрічаються поодинокі випадки захворювання коней сказом (від 2 до 6 випадків на рік) у Хмельницькій, Київській, Чернігівській, Сумській, Полтавській, Харківській, Луганській, Донецькій, Кіровоградській, Миколаївській областях. За період вивчення зареєстровано три випадки захворювання коней сибіркою – у Миколаївській (1989 р.), Харківській (1990 р.), Хмельницькій (1994 р.) [1].

Лептоспіроз у коней розповсюджений по всій території України, протікає у формі субімунізуючої інфекції, в окремих господарствах відмічається клінічний прояв хвороби, який характеризується кон'юнктивітами, ринітами,

кератитами, абортами на останньому місяці жеребності, розвитком сліпоти у окремих тварин.

Ретроспективний аналіз за останні 22 роки, а також результати проведених нами досліджень свідчать, що за цей період спалахи інфекційного енцефаломієліту коней проявлялись у формі ензоотій до 2000 року. Це захворювання зустрічалось в південно-східному регіоні України. Для нього характерна яскраво виражена сезонність. Клінічний прояв хвороби розпочинається у літні місяці в період інтенсивного розмноження кровосисних комах. З 2000 року спалахів хвороби не спостерігали.

Захворювання коней на грип, в основному, періодично проявляється у формі епізоотій у північно-західних, південних та центральних областях України. У результаті захворювання може відмічатись падіж, який коливається в межах від 0,2 до 12%.

Також реєструються спорадичні випадки захворювання коней митом у 1988 році у Львівській і Волинській, у 1989 році – у Дніпропетровській і Кіровоградській, у 1995 році – у Вінницькій і Луганській областях. Клінічний прояв хвороби у більшості випадків проявляється після завезення з різних господарств.

Інфекційна анемія коней найбільш небезпечна хвороба, яка не піддається лікуванню [3]. У поліських і лісостепових областях України зустрічається інфекційна анемія коней, яка, в основному, протікає приховано. Аналіз епізоотичної ситуації свідчить, що це захворювання поширене нерівномірно. В 1986–1988 роках захворюваність у зоні Полісся становила 4,10–7,08, у Лісостепу – 0,64–1,5, Степу – 0,11–0,41%, а в 1998–1999 рр. в зоні Полісся – 3,13, Лісостепу – 0,73 і Степу – 0%. Високий відсоток уражень в 1986–1988 роках був у Житомирській (5,51–7,08%), Сумській (12,7–5,73%), Полтавській (6,05–0,18%) і Чернігівській (6,88–1,82%) областях. За цей період захворювання реєструвалось в окремих господарствах Львівської, Хмельницької, Київської областей. У Херсонській, Харківській, Вінницькій і Дніпропетровській областях реєструвались спорадичні випадки захворювання. В інших областях України інфекційна анемія не реєструється.

На даний час основний племінний генофонд розміщений в 82 господарствах, де утримується від 20 і більше конематок. В даних господарствах утримується 389 жеребців – плідників та 2883 кобили. У всіх племінних конегосподарствах зустрічаються такі паразитарні захворювання, як стронгілоїдоз, стронгілятози, параскаридоз, оксиуроз, гастрофільоз, а в окремих господарствах – ще і аноплоцефалідоз, сетаріоз, парафіляріоз.

Проведені нами експедиційні виїзди і обстеження кінних заводів показали, що регулярно, кожен рік, у незначній частини конематок спостерігаються аборти і народження нежиттєздатних лошат. Сироватки крові від коней різних порід були досліджені нами в реакції гальмування гемаглютинації. Результати досліджень свідчать, що ринопневмонія поширена на усіх кінних заводах України. При цьому серопозитивність становить від 58 до 100% [2]. У хворих на ринопневмонію конематок спостерігали пізні аборти на 8-11 місяцях жеребності. Після таких абортів статеві органи конематок швидко, без усклад-

нень приходили в норму. Частина конематок народжувала нежиттєздатний приплід, який гинув протягом двох-трьох діб. В 2006-2007 роках масові спалахи респіраторної форми ринопневмонії відмічались у індивідуальних господарствах Волинської, Рівненської, Чернігівської, Тернопільської, Житомирської, Київської, Хмельницької, Вінницької областей.

При придбанні коней необхідно знати, що ввезені в господарство коні підлягають **профілактичному карантину**, їх потрібно утримувати ізольовано в карантинному відділенні протягом 30 діб. У цей період коні повинні бути досліджені серологічно на інфекційну анемію, сап, парувальну хворобу і копрологічно – на гельмінтози. При цьому в залежності від епізоотичної ситуації в господарстві проводять необхідні щеплення. Коней, в залежності від породи та умов експлуатації, необхідно регулярно щеплювати проти сибірки, правця, грипу, ринопневмонії.

В господарствах, згідно з планом протиепізоотичних заходів проводять щорічну вакцинацію поголів'я проти сибірки. Утримання в перспективі коней на ізольованих культурних пасовищах дозволить відмовитись від необхідності вакцинації проти сибірки.

Смертність невакцинованих коней при правці становить 100%. В господарствах, де поширена хвороба, необхідно проводити щеплення правцевим анатоксином. Поголів'я племінних коней перед реалізацією, а також спортивні коні та коні, які підлягають кастрації або одержали рани, повинні бути піддані вакцинації.

У племінних господарствах спортивних коней обов'язково вакцинують проти грипу за 14 діб до відправки на іподром, а ревакцинацію таких коней проводять також за 14 діб перед відправкою у господарства. Коней, які лишились на іподромах, вакцинують за 10–14 діб до надходження нового поголів'я. У господарствах, неблагополучних за даним захворюванням, лошат вакцинують у віці 3 місяці і старших; перший раз – у червні-липні, другий – у вересні-жовтні за 3–4 тижні до відлучення. Жеребних кобил краще вакцинувати не пізніше ніж за 3 місяці до жереблення. Вакцинацію іншого поголів'я проводять один раз у рік з наступною ревакцинацією через 4–6 тижнів весною (березень-квітень). Подальшу імунізацію проводять через кожні 12 місяців. Спортивних коней вакцинують 2 рази на рік з інтервалом 6 місяців. Коней з підвищеною температурою тіла та клінічними ознаками гострих респіраторних захворювань вакцинують через 2 тижні після одужання.

В неблагополучних господарствах щодо ринопневмонії жеребних кобил краще вакцинувати перший раз на першому–третьому місяцях жеребності, другий – через три-чотири місяці, однак не пізніше ніж за 4 місяці до жереблення. Вакцинацію лошат проводять перший раз у 3-місячному і другий раз - у 5–6-місячному віці, не пізніше 3–4 тижнів до відлучення. Виникає потреба проводити вакцинацію коней проти ринопневмонії в індивідуальних господарствах північно-західного регіону України.

Необхідність вакцинації проти лептоспірозу, трихофітії, сказу та інших інфекційних хвороб визначається службою державної ветеринарної медицини в залежності від епізоотичної ситуації в господарстві.

Профілактика гельмінтозів досягається внаслідок утримання коней згідно з ветеринарно-санітарними нормами. Кожної доби проводять очистку денників (стійл) від гною та його біотермічне обеззараження до вивозу на пасовища, що сприяє розриву циклу розвитку паразитів. В господарствах дегельмінтизацію дорослого поголів'я проводять весною і восени, а спортивного поголів'я, молодняку від 1 до 3 років – 4 рази на рік з інтервалом 90 діб. Дегельмінтизацію племінних лошат починають з 14-добового і проводять до 12-місячного віку з інтервалом 45–60 діб. Племінним кобилам задають антигельмінтик в день жереблення. Підбір антигельмінтиків широкого спектру дії та попередню їх апробацію проводять на малоцінних конях. Антигельмінтні препарати необхідно застосовувати у відповідності з настановою в залежності від наявності різних видів гельмінтів. Через 10 діб після дегельмінтизації відправляють проби фекалій для визначення ефективності дії препаратів та проводять механічну очистку і дезінвазію приміщень. Постійно проводять ротацію антигельмінтиків і при необхідності здійснюють заміну. З метою профілактики гельмінтозів у коней необхідно впроваджувати випасання коней на культурних пасовищах або за допомогою електропастуха. Нами розроблена технологія вирощування коней за допомогою електропастуха та оздоровлення від гельмінтозів та лептоспірозу (Патент 36030 А, Україна, 2003). Застосування цих технологічних прийомів дозволяє контролювати протягом 5-8 діб використання пасовища, що сприяє оздоровленню від гельмінтозів, так як личинки гельмінтів за цей період не стають інвазійними і не заражають коней.

Профілактику хвороб травлення, фіто- та мікотоксикозів забезпечують шляхом проведення регулярних мікологічних досліджень кормів, заготовлених для згодовування коням.

Диспансеризацію з метою профілактики асоційованого перебігу заразних хвороб у кінних заводах і племінних фермах проводять восени (жовтень–грудень) та весною (квітень–травень). При проведенні диспансеризації, крім аналізу умов утримання та годівлі, проводять серологічні дослідження на лептоспіроз і ринопневмонію, копрологічні, імунобіохімічні дослідження у кобил, жеребців-плідників і 10% молодняку.

Таким чином, аналіз вищенаведених даних свідчить про поширення інфекційної анемії та бабезіїдозів в зоні Полісся та Лісостепу, ринопневмонії на кінних заводах та в господарствах приватного сектору. Ці захворювання наносять значні економічні збитки господарствам, їх поширенню сприяють перш за все тварини з латентним чи хронічним перебігом хвороби, несвоєчасне проведення діагностичних досліджень та профілактичних заходів.

## **Висновки**

1. Найбільш небезпечними хворобами коней, які зустрічаються в Україні є інфекційна анемія, бабезіїдоз та ринопневмонія.
2. Перспективними напрямками профілактики гельмінтозів є раціональні дегельмінтизації поголів'я в залежності від віку та випасання коней на культурних пасовищах або за допомогою електропастуха.

**Перспективи подальших досліджень.** Результати даних досліджень будуть використані для розробки програми моніторингу та контролю заразних хвороб коней в Україні.

### Література

1. Галатюк, О. Є. Заразні хвороби коней / О. Є. Галатюк . – Житомир: Видавництво „Волинь”, 2003. – 280 с.
2. Galatyuk O., Kanyovsky A. Profylaxis of equine rhinopneumonia. Proceedings 10<sup>th</sup> International Congress of World Equine Veterinary Association, Moscow, Russia, 2008. – P. 437-439.
3. Sellon D.C. Equine infections anemia // Vet. Clin. North. Am. Equine Pract., 1993. -Vol. 9. -№2. – P. 321-336.

*Рецензент Ю.О. Приходько*

***Аннотація.** В роботі представлена епізоотическа ситуація по заразным захворюванням лошадей в Україні. Установлено широке распространение гельмінтозов и ринопневмонии в конных господарствах. Разроботаны профілактические мероприятия направленные на недопущение заразных заболеваний лошадей.*

***Ключевые слова:** заразные заболевания лошадей, гельмінтоз, ринопневмония, епізоотическа ситуація.*

### ЕPIZOOTIC A SITUATION IN UKRAINE AND PREVENTIVE MAINTENANCE OF INFECTIOUS DISEASES OF HORSES

**Galatyuk A.E., Begas V.L., Kanevskij A.I., Rybachuk Z.V.,  
Radsikhovskii N.L., Gnup L.K.**

***Summaru.** In work the situation on infectious diseases of horses in Ukraine is submitted epizootic. The wide circulation gelmintosis and rhinopneumonia in horse farms is established. Preventive actions directed on banning infectious diseases of horses are developed.*

***Key words:** banning infectious diseases of horses, gelmintosis, rhinopneumonia, submitted epizootic.*